De Levende Natuur 13 (4-5):70-72 (1908)

EEN TENTOONSTELLING VAN DUINFLORA.

Wij hebben van 5—8 Juli in Bloemendaal weer zoo'n klein tentoonstellinkje gehad, vlug in elkaar gezet, druk bezocht en dra afgeloopen. En voor de zooveelste maal hebben wij gezegd: „hoe jammer, dat we het boeltje niet een dag of veertien of langer nog bijeen kunnen houden. Wat hebben de bezoekers er een plezier in en hoe aardig is het ook voor ons, om al die interessante planten, die mooie foto's, die belangrijke documenten bij elkander te zien.

We moesten een eigen gebouwtje hebben met een mooi licht zaaltje, om telkens een maand lang zoo'n aardig geheel binnen het bereik van iedereen te brengen: nu eens een tentoonstelling van duinplanten, dan weer een van paddestoelen, van grassen, van sierheesters, van bijzonderheden uit het insectenleven, van vogelbescherming, delfstoffen en wat niet al. Ik zie wel kans om zoo'n instelling een jaar of tien aan den gang te houden en dan kun je weer van voren af aan beginnen, maar een trapje hooger.

Doch laat ik niet afdwalen. We hadden aan al de tachtig leden van onze afdeeling een circulaire gestuurd, die klonk als een klok, en ieder kon naar liefhebberij en bekwaamheid iets bijdragen tot het welslagen van het plan. Toch hebben, zooals gewoonlijk 't geval is, ten slotte een stuk of tien getrouwen het werk gedaan.

Het grafmonument van de duinflora.
Foto van P. Cool.

Allereerst werd getracht een beeld te geven van de verschillende typen van duinplanten. Daar hadden we de helm, de zandzegge, de strandhaver, het biestarwe- en het roode zwenkgras, al de beroemde zandbinders met wortelstokken tien en twaalf meter lang, bezet met talrijke spruiten, waaronder er waren, die drie of vier verdiepingen hoog hadden moeten klimmen om boven het stuifzand te blijven. Daarnaast stonden de heesters, de duindoorn, de duinroos, de kruipwilg, het bitterzoet, die met ongeloofelijk lange wortels meters diep in den zandbodem het onontbeerlijke en steeds schaarser wordende water zoeken. Maar de diepstgaande wortel had een plant van de wilde reseda. Deze wortel had aan zijn hals een diameter van 2,5 cM., drie meter dieper was hij nog 1,5 cM. dik, zoodat we wel mogen aannemen dat hij vijf meter diep ging en wel loodrecht naar beneden.

De duinpanflora had een plaatsje gevonden in een groote bak van gegalvaniseerd ijzer. Daar bloeiden heel mooi de Moeras-epipactis en de zeldzamere Sturmia en Herminium. Parnassia toonde witte knoppen tusschen de roode tuilen van Duizendguldenskruid. Maanvaren, Addertong, bloembiezen, kattestaart, pirola en koninginnekruid hielpen mee om den indruk te geven van den rijkdom der duinpannenflora. Anacamptis en Gymnadenia waren nog niet te krijgen en de Orchis soorten bloeien in onze duinpannen niet meer.

Niet meer! Hoe dikwijls zagen wij op de bijschriften: „deze plant was vroeger zeer algemeen, tot aan den rand der binnenduinen en komt thans slechts in enkele pannen aan den zeekant voor". Liefhebbers van zeldzaamheden kunnen over een jaar of vijfentwintig hun hart ophalen, want dan is zoowat alles zeldzaam. Wij hadden als pakkende nummers de rose winde (Convolvulus sylvestris) uit Noordwijk, de kruisgentiaan (Gentiana cruciata) uit Scheveningen en scherpzaad (Asperugo procumbens) uit Bloemendaal zelf.

Vergelijkende lijsten toonden aan, dat de flora van het Haarlemsche duin veel armer is dan die van Noordwijk en van Wijk aan Zee. Tal van foto's toonden den treurigen toestand van ons duin aan. Wij reproduceeren hier het grafmonument en de rups om hun polemische waarde, we zouden er nog bij kunnen voegen: een woestijn, als gevolg van aardappelcultuur, doode berkebosschen in het gebied van de waterleiding, een drooge kuil, drie meter diep op een plek waar vroeger 's winters het water een meter hoog stond. Een prachtige serie foto's van de Oostzee gaven een schrikbeeld van onze toekomst.

Ook het verleden was niet vergeten. Door een gunstige beschikking van heeren Burgemeester en

De Levende Natuur 13 (4-5):70-72 (1908)

Wethouders van Haarlem en door de bereidwillige medewerking van den heer Gonnet, archivaris van Haarlem, waren wij in de gelegenheid een twintigtal kaarten, gravures en aquarellen te laten zien, die een beeld gaven van het duin sinds honderdvijftig jaar. Van de duinen bij Kraantje Lek en het Brouwerskolkje hadden we zeer leerrijke afbeeldingen, maar bovenal interessant was een aquarel van de Blauwe Trappen, dateerende van 1819, waaruit bleek, dat de vorm van dat duin in bijna een eeuwtijds niet noemenswaard is veranderd.

De Blinkert is op al die oude platen nog werkelijk het hoogste duin uit de heele omgeving. Sedert den aanleg van spoorwegen en het drukker bezoek aan de duinen is deze heuvel tot op de helft van zijn vroegere hoogte afgeravot.

Van Teyler en van de Gemeentelijke Bibliotheek van Haarlem hadden we nog een groote menigte boekwerken, die natuurlijk op onze tentoonstelling niet terlezing lagen, maar die we hadden uitgestald, om ieder die lust heeft, om eens ernstig studie van de duinflora in vroeger en later tijd te maken, te laten zien, dat die werken bestaan en gaarne ter beschikking worden gesteld.

De rups (25 K. M. lang) die aan de duinplanten knaagt.
Foto van P. Coot.

Het is zeer noodig, dat er eens een ernstige studie van de duinflora wordt gemaakt, daarbij kunnen ook de rapporten van de Amsterdamsche Gemeentelijke Waterleiding gewichtige diensten bewijzen.

We hadden het echter niet alleen op de waterleidingen gemunt. Het duin heeft meer vijanden en wel in de eerste plaats het konijn. Van zijn booze knagerijen konden wij treffende voorbeelden vertoonen o.a. een struik van 't kardinaalshoedje, waarvan tot op 70 cM. boven den beganen grond de schors rondom en geheel was afgeknaagd. Het wortelstelsel trachtte zich te redden, door ijlings groote en grootbladige wortelloten te doen opschieten. Op deze manier houdt de struik het nog een paar jaar uit, maar ten slotte wordt de afgeknaagde stam door zwammen vernield en dan is het spoedig gedaan. Een door de wind scheef gegroeide meidoorn had zelfs de schors van zijn toptakken moeten missen; zoodoende leert het konijn hier ook al klimmen.

Aardig is het, om te zien hoe de eglantier het konijn verschalkt. We hadden een paar wortelloten van deze roos, die in drie weken een hoogte bereikt hadden van anderhalve meter, en nu was de zachte groeitop goed en wel buiten het bereik van de brutale knagers. De voet van die loten was onaantastbaar, want die was naar alle kanten dicht bezet met scherpe harde stekels, zoo dicht op elkander, dat de verbreede stekelvoeten elkander aanraakten en op den schors een pantser vormden niet ongelijk aan de spijkerbekleeding, waarmee de palen van onze waterwerken beschermd worden tegen de boormossels. Ook bij de berberis is de snelle groei der wortelloten een belangrijk verdedigingsmiddel tegen konijnen vraat.

In menig opzicht gaf onze tentoonstelling dus een beeld van strijd en zorgen. Maar het hoopvol element ontbrak niet. Zoo gauw die groene mannen van de Heidemaatschappij op de proppen komen is er reden tot vreugd en vertrouwen. Ze hebben ons laten zien, dat 't eene duinzand nog lang niet zoo onvruchtbaar is als 't andere, ze hebben er ons van overtuigd, dat eigenlijk overal in de duinen bosschen kunnen worden aangelegd. Het Staatsboschbeheer had ons foto's gezonden van wat er reeds bereikt was, een prachtige kaart van 't Walchersch duin, toonde aan wat daar nog valt te verrichten, een lid van onze afdeeling had een paar zeer mooie foto's van Bloemendaalsche en van Schoorlsche dennen en daaraan konden we weer zien, dat onze vaderen ook al aardig aan 't dennenplanten geweest zijn.

Maar dat haalt niet bij wat er nu en wel zoo spoedig mogelijk gedaan moet worden. En nu hadden wij een heele wand vol met jonge dennetjes, sparretjes en larixen, één-jarig, twee-jarig en drie-

De Levende Natuur 13 (4-5):70-72 (1908)

jarig, met gezonde toppen en meterlange wortels. Als primus inter pares prijkte daar de Schotsche varieteit van de Grove den, die in twee jaar ook twee meter diep met zijne wortels in den grond doordringt. Dicht op de hielen volgt hem de Oostenrijker en ook de Witte spar komt een plaatsje vragen, waar in de duinen nog riet wil groeien, want dat is ook zijn lievelingsterrein.

Van loofhout is er ook een ruime keus: liguster en berberis, vlier, accacia, iep, meidoorn en zelfs een heel gewillig eikje, de mooie mos-eik (Quercus cerris). Al die mooie boomen en struiken willen in onze duinen wel groeien, als de menschen maar willen.

Wanneer eenmaal die bosschen komen en het konijn verdreven is of onder den duim gehouden wordt door het hermelijntje, dan kunnen ook de meeste mooie duinbloemen, die nu in verdrukking zijn, er weer bovenop komen en dan houden we weer eens een mooie tentoonstelling zoo mogelijk een maand lang in ons eigen zaaltje.

Natuurlijk is altijd de medewerking min of meer verplicht en de toegang vrij.

JAC. P. THIJSSE.

ALVERTJES.

(Aspius alburnus L.).

Zooals reeds meermalen in dit tijdschrift is opgemerkt, kan een natuurliefhebber niet sterk genoeg worden aangeraden, een aquarium te gaan houden. Weliswaar eischt het inrichten, beplanten en bevolken van zulk een microcosmos vrij wat moeite en tijd, doch daartegenover staat, dat er weinig liefhebberijen zooveel kennis en genot verschaffen. Ook voor iemands aesthetische ontwikkeling kan het geen kwaad, eens eenige aquariumjaren door te maken, want weinig dieren zijn zoo echt mooi, als de meeste onzer geschubde of ongeschubde waterbewoners, en er is haast geen fraaier sieraad voor een kamer te bedenken, dan een goed onderhouden flink bevolkt aquarium. Wie nu het onderste uit de kan wil hebben begint met sluierstaarten, macropoden, zonnebaarzen of anderen exotischen siervisch, doch dit heeft het nadeel, dat de kosten van aanschaffing vrij aanzienlijk zijn en dat de diertjes dikwijls al spoedig bezwijken door de ongeoefendheid van hun oppasser. Beter is het, zich eerst maar alleen te wagen aan inheemsche soorten, dan kan men later, na eenige jaren ondervinding, overstappen tot de eenige uitheemsche pronkvisschen.

Nu zijn er gelukkig onder de inlandsche visschen enkele, die bijzonder geschikt zijn voor het aquarium en onder deze noemen wij in de eerste plaats het *alvertje (Aspius alburnus L.)* Dit aardig vischje komt vrij algemeen in ons land voor, het meest in groote rivieren, doch is ook niet zeldzaam in vele vaarten en slooten. Het wordt niet grooter dan hoogstens 20 c.M. en zoodoende is het niet moeilijk exemplaren te verkrijgen van geschikte aquariumgrootte. Waar alvertjes voorkomen, kunnen zij gewoonlijk in groote scholen gezien worden. Vooral op zonnige, zoele dagen trekken gansche troepen dezer levenslustige vischjes al spelende langs de oppervlakte onzer binnenwateren. Interessant is het, de alvertjes van nabij gade te slaan. Nadert men den sloot, dan duikt in een oogwenk alles naar beneden, doch het duurt geen paar minuten, of de gansche schaar is weer present en biedt den beschouwer door haar speelschheid en roofzucht een alleraardigst schouwspel aan. Naar alles en nog wat bijten zij: geen waterdiertje is veilig voor hun aanvallen, aan alles wat drijft wordt even geknabbeld, om te weten of het eetbaar is en heeft het troepje iets van zijn gading gevonden, dan hebben er vechtpartijen plaats, waarbij er soms enkele boven water uitspringen. Beweeg u, of gooi een steentje in het water, met een plons is alles verdwenen en alleen eenige door elkander loopende kringen wijzen de plaats aan, waar zooeven het dartele troepje zich vermaakte. Maar een oogenblik later is het spel weer in volle actie. Het spreekt vanzelf, dat menig dezer levenslustige vischje het leven verliest aan den haak van den hengelaar. „Du meine Lust und Qual", mag de laatste wel uitroepen, als hij aan het alvertje denkt. Want geen grooter satisfactie voor een liefhebber der vischsport, dan onophoudelijk beet te hebben en elk oogenblik iets „op te slaan", maar ook geen visch, die door kleinheid en grateriheid zoo weinig voldoening aan den visscher schenkt als deze. Voor de braadpan is het alvertje vrijwel ongeschikt en de eenigen, die den massamoord op dit lieve vischje met een gunstig oog aanzien, zijn de kat en die weinige opsnijders onder de hengelaars, welke graag zonder al te veel te liegen, getallen noemen, die een liefhebber van een gebraden zootje het water om den mond doen komen.

Neen, vrij wat meer pleizier is er van dit fraaie vischje te beleven in het aquarium. Wie er een stuk of wat in gevangenschap houdt, ziet pas goed, hoe prachtig mooi dit „ordinaire" vischje eigenlijk is. In de natuur toch krijgt men niet den goeden indruk van het uiterlijk van de alvertjes. Men ziet er dan nl. bijna altijd bovenop, en de bovenzijde is volstrekt niet opvallend donkergrijs gekleurd.